

Holvik jekta.

I året 995 eller 996, dro vikingkongen Olav Trygvason på kristningstokt nordover i landet. Han hadde gitt klar beskjed om at de som ikke ville la seg kristne frivillig, skulle kristnes med makt. I Salten møtte han Raud hin Rame, som absolutt ikke ville la seg kristne. Raud ble drept, og Olav tok med seg skipet hans Ormen, en drake på 32 rom. Dette var det største og fineste skipet som fantes i Norge, og Olav brukte det som mal til å bygge Ormen Lange vinteren etter. Vi kan godt fabulere om at dette skipsranet var vel så viktig for kongen som selv kristningen. Kampen om makta over handelsveien langs kysten var viktigere enn historiebøkene forteller.

I flere hundre år ble Ormen brukt som modell for all storskipsbygging i Norge, og etterhvert i Europa. Storskipsbyggingen i Europa kulminerte sannsynligvis i 1420, da HMS Grace Dieu ble bygget. Det var 60 m langt og 15 m bredt, og det ble bare brukt en gang. Mastra var 200 fot lang

Holvik jekta kan godt sees i dette perspektivet. Det eneste gjenværende fartøyet overhodet som i kraft av sin størrelse og konstruksjon kan knytte oss til de store knarrene fra vikingtid og middelalder.

Konstruksjone er ikke så veldig ulik knarrene. Det som skiller mest, er lengde bredde forholdet. Jekta fikk sin lasteevne i stor grad fra bredda, og det relativt lange lasterommet. En knarr måtte nesten være dobbelt så lang, for å laste like mye som ei jekt. Den store bredda kombinert med råseilet, gjorde det også mulig å laste mye mer enn tilsvarende andre fartøyer. Jektene kunne laste opp til 3 ganger mer fiskelast enn ei tilsvarende lang jakt. Ved at tørrfisken kunne lastes flere meter oppover mastra.

Holvik jekta er den eneste bevarte klinkbygde jekta som finnes. I tillegg er den uforandret fra den ble bygget i 1881. Noe som i seg selv er sensasjonelt. Den er også det største klinkbygde fartøyet som finnes i Nord Europa.

Båttypen jekt `oppsto` sannsynligvis en gang på 1500 tallet. Vi vet ikke når og hvor, men et eller flere steder langs den vest og nordnorske kysten. Båttypen er utydelig beskrevet på 1580 tallet i forbindelse med frakt langs kysten fra Finnmark til Bergen. I 1666 ble det fra Salten nevnt at et av fartøyene som drev bygdefaret derfra, ble styrt med en åre, ikke med ror. Det kan derfor se ut som om det var jekta som overtok for knarrene når det gjaldt frakt langs kysten.

Jekta har sitt utspring fra den vest og nordnorske båttradisjonen, som er en egen gren av den europeiske klinkbåtbyggingstradisjonen. De vest og nordnorske færidustrielle båtene, er de som har mest til felles med båtene fra vikingtida, slik som vi kjenner dem fra arkeologiske funn som det nå er temmelig mange av.

Holvikjekta er egentlig en sensasjon av et fartøy der hun står. Det er uforståelig at den har fått stå så ubeskyttet og ubeskattet i så mange år. La oss håpe at vi kan bidra til å endre dette fartøyets posisjon i historiefortellinga vår.

07.01.2017

Gunnar Eldjarn

Båtbygger v, UiT, Norges Arktiske universitet.